

Aantalsontwikkeling van broedende meeuwen en sterns in de IJmond, 1995-1999

Fred Cottaar

Inleiding

Het in 1987 gestarte onderzoek aan broedende meeuwen en sterns in IJmuiden vond tot en met 1994 alleen plaats in het havengebied, een gedeelte van de bebouwde kom grenzend aan het havengebied en op het sluisencomplex. Vanaf 1995 werd vergunning verkregen om het terrein van de Hoogovens (naamsverandering vanaf 1999: CORUS) te inventariseren. Vanaf 1996 werd ook een overzicht verkregen van de situatie op het PEN-terrein (electriciteitscentrale), grenzend aan het Hoogovensterrein. De enige witte vlek is nu nog het terrein van de papierfabriek te Velsen-Noord. Het is bekend dat hier zowel Zilver- als Kleine Mantelmeeuwen op de daken broeden (eigen waarneming), maar exacte aantallen zijn onbekend. Vermoedelijk gaat het hier totaal om enkele tientallen paren. Door de uitbreiding van het inventarisatiegebied met het Hoogovens- en PEN-terrein wordt een overzicht van vrijwel de gehele IJmond verkregen.

De gevonden aantallen voor de periode 1995-1999 in de IJmond worden in dit artikel besproken. Gegevens over de periode 1995-1997 over het havengebied en het sluisencomplex zijn eerder besproken in artikelen over het aantal broedparen van meeuwen en sterns in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer (Cottaar, 1997 & 1998).

Gebied

Het geïnventariseerde gebied van de IJmond valt in zijn geheel binnen de gemeentegrenzen van Velsen, zijnde ten zuiden van het Noordzeekanaal IJmuiden en ten noorden van het Noordzeekanaal Velsen Noord. In IJmuiden vallen hieronder het industrieterrein met de Haringen- en Vissershaven, een gedeelte van de bebouwde kom grenzend aan de havens en het sluisencomplex. In Velsen Noord vallen hieronder het Hoogovens- en PEN-terrein (ten westen van de Pontweg). Het terrein van de papierfabriek (ten oosten van de Pontweg) wordt niet geïnventariseerd.

Methode

De aantallen op de daken in het industriegebied en de havens van IJmuiden worden bepaald aan de hand van tellingen van het aantal nesten in mei en juni. Aantallen worden per dak op een kaart ingetekend. Door regelmatige controles in de loop van het broedseizoen en speciaal in juli, de tijd dat bedelende jongen langs randen van moeilijk toegankelijke en onoverzichtelijke daken staan worden aanvullende gegevens verzameld. De grote kolonie op het sluisencomplex, op het Midden-sluisseiland, wordt eind mei geteld. Deze grote kolonie wordt in zijn geheel op nesten geteld. Hiervoor wordt in stroken door de kolonie gelopen met als oriëntatiepunt stokken die langs de rand van de kolonie zijn geplaatst. Aan de hand van meerdere tellingen in april van de aanwezige Zilver- en Kleine Mantelmeeuwen op verschillende tijdstippen van de dag wordt het percentage broedparen per soort vastgesteld. Broedgevallen op andere plaatsen zoals dukdalven, steigers, daken, enz worden op een kaart ingetekend. De aantallen op het Hoogovens- en PEN-terrein worden tijdens een bezoek eind mei geteld/geschat aan de hand van tellingen van nesten en waarnemingen van het totaal aantal aanwezige meeuwen. Aanvullende gegevens worden tijdens een tweede bezoek verzameld.

Aantal broedpaar van meeuwen

In tabel 1 zijn de resultaten van de inventarisaties samengevat. De Stormmeeuw broedde in 1995 en 1996 met 1 en 2 paar op een dak in het industriegebied van IJmuiden. Dit zijn de enige dakbroedgevallen in IJmuiden. De aantallen op het sluisencomplex wisselen sterk. Er broeden in de periode 1995-1999 tussen de 20-43 paar, met als piekjaar 1998. De aantallen in een kolonie (de grootste) op een motorcrossterrein staan sterk onder druk. Hier proberen jaarlijks 10-20 paar te broeden. Grote verstoring vindt plaats door crossmotoren en terreinauto's, waardoor de laatste jaren vrijwel geen enkel jong meer is grootgebracht. Het aantal broedparen op het Hoogovensterrein wisselt ook. Na een toename in 1996 en 1997 tot 179 paar namen de aantallen af tot 121 paar in 1999. Grotere kolonies, waarvan er twee aanwezig waren in 1995, zijn er niet meer. Stormmeeuwen broeden nu veel meer solitair of in kolonies van enkele paartjes verspreid over het gehele terrein (Cottaar & Vogelzang, 1999). Totaal werden in de jaren 1995-1999 148-223 paar Stormmeeuwen in de IJmond gevonden, met als piekjaar 1997.

Een succesverhaal binnen de IJmond is er voor de Kleine Mantelmeeuw. In de periode 1995-1999 is het aantal broedparen gestegen van 305 naar 1201, een aantal wat nog niet eerder was vastgesteld in Zuid-Kennemerland. De landelijk toename van de soort gaat dus niet aan de IJmond voorbij (A.J.van Dijk in litt.). In de periode 1995-1997 waren de

aantallen op daken broedende Kleine Mantels vrijwel stabiel (179-185) met een licht afnemende trend. In 1998 werden echter maar liefst 253 paar aangetroffen. Het daaropvolgende jaar gaf een lager aantal (205 paar), hetgeen zeer waarschijnlijk te maken heeft gehad met verjaagacties in de vestigingsperiode. Opgezette Vossen op daken en vliegers met de beeltenis van een 'Bald Eagle' aan een lange hengel gaven de nodige verstoring. De opgezette Vossen hadden weinig invloed op de aantallen, omdat die op daken waren gezet waar maar enkele paren meeuwen broedden. De 'Bald Eagles' hadden echter meer invloed, vooral toen ze net geplaatst waren. Na een aantal dagen zaten echter de eerste meeuwen al weer op het dak en na enkele weken waren de daken weer als vanouds bezet. Het succesverhaal gaat voornamelijk op voor de kolonie op het Middensluiseiland op het sluiscomplex. Het aantal groeide hier van 95 paar in 1995 tot 954 paar in 1999. De aantallen op het Hoogovensterrein zijn niet hoog. In de jaren 1995-1999 werden aantallen gevonden tussen de 21-42 paar, met als piekjaar 1999. Op het PEN-terrein werd alleen gebroed in 1995 met 3 paar.

Tabel 1. Aantal broedpaar van meeuwen en sterns in de IJmond, 1995-1999.

	Velsen IJmuiden Totaal		
		Noord	
Stormmeeuw	1995	127	21 148
	1996	151	15 166
	1997	188	35 223
	1998	132	43 175
	1999	127	36 163
Kleine Mantelmeeuw	1995	25	280 305
	1996	28	301 329
	1997	43	673 716
	1998	21	742 763
	1999	42	1159 1201
Zilvermeeuw	1995	150	872 1022
	1996	239	812 1051
	1997	228	1037 1265
	1998	265	992 1257
	1999	236	952 1188
Visdief	1995	0	0 0
	1996	0	3 3
	1997	0	12 12
	1998	0	39 39
	1999	0	120 120

Gedurende de periode 1995-1999 werd door twee gemengde broedparen Geelpootmeeuw x Kleine Mantelmeeuw op de IJbunker gebroed. De resultaten van deze vogels worden op de voet gevolgd. Buiten deze paren werd in mei 1997 twee alarmerende Geelpootmeeuwen waargenomen in de kolonie op het Middensluiseiland van het sluzencomplex. Broeden kon toen niet worden bevestigd (Cottaar, 1998). In 1999 werd op het Middensluiseiland een \pm Geelpootmeeuw aangetroffen met drie halfwas kuikens. In de periode 1995-1999 werden dus minimaal twee en maximaal drie paren aangetroffen.

Het aantal Zilvermeeuwen is in de periode 1995-1999 aan weinig schommelingen onderhevig geweest. In deze periode broeden er tussen de 1022 - 1265 paar, met als piekjaar 1997. Dit hoge aantal broedparen heeft er toe geleid dat de IJmond in 1996 de grootste kolonie broedende Zilvermeeuwen herbergde buiten de Wadden en de Delta (Van Dijk et al, 1998). Gegevens na 1996 zijn nog niet gepubliceerd, maar de verwachting is dat deze situatie niet is veranderd.

Het aantal broedparen op de daken in het havengebied schommelt enigzins. In 1996 was er een duidelijke dip te zien (671 paar), terwijl in 1997 weer een hoog aantal werd aangetroffen (840 paar). In 1999 stonden de aantallen onder druk van verjaagacties op daken (zie Kleine Mantelmeeuw), waardoor het aantal afnam van 816 paar in 1998 tot 774 paar. Op het sluzencomplex was de stand na nog een groei in 1995 en 1996 de laatste jaren constant (178-196 paar). De meeste paren worden aangetroffen in de gemengde kolonie op het Middensluiseiland. In tegenstelling tot de Kleine Mantelmeeuwen werd de Zilvermeeuw ook op andere plekken op het sluzencomplex aangetroffen, namelijk op steigers, dukdalven, enz.. Op het Hoogovensterrein werden in 1995 150 paar aangetroffen. Voor de periode 1996-1999 209-251, met als piekjaar 1998. Op het PEN-terrein worden afnemende aantallen vastgesteld (9-14 paar).

Aantal broedpaar van sterns

Visdieven broeden in de IJmond alleen op het sluzencomplex. In 1995 werd niet in de IJmond gebroed, vermoedelijk vanwege te grote verstoring. In 1996 en 1997 werd gebroed op een opslagterrein aan het Buitenspuikanaal (resp. 3 en 12 paar). Vanaf 1998 werd een tweede kolonie gevestigd op het Nieuwe Deureiland (1998 39 en 1999 120 paar), vermoedelijk het gevolg van verstoring van de kolonie op het opslagterrein aan het Buitenspuikanaal. Na de predatie van de kolonie op het Nieuwe Deureiland in 1999 werden vijf nieuwe legsels gevonden op een derde lokatie (Oude Deureiland).

Een opvallende verschijning in 1999 waren twee Grote Sterns, die zich hadden gevestigd in de visdiefkolonie op het Nieuwe Deureiland. Door predatie van deze kolonie bleef een bevestigd broedgeval uit (Cottaar, 2000).

Dankwoord

Erik Maassen, José en Kees Verbeek en Joop Vogelzang worden bedankt voor de hulp bij het inventariseren. CEBO-Holland, de VOMAR, Rijkswaterstaat (dienstkring Noordzeekanaal) en de Hoogovens worden bedankt voor hun medewerking.

Zonder hun inzet zou het niet mogelijk geweest zijn een gebiedsdekkend overzicht te krijgen.

Literatuur

- Cottaar F., 1997. Aantal broedpaar van meeuwen en sterns in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer in 1995 en 1996. Fitis 33(1):27-31.
- Cottaar F., 1998. Aantal broedparen van meeuwen en sterns in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer in 1997. Fitis 34(1):13-19.
- Cottaar F., 2000. Waarschijnlijk broedgeval van Grote Stern te IJmuiden in 1999. Fitis 36(1): 38-39.
- Cottaar F. & Vogelzang J., 1999. Aantal broedparen van meeuwen en steltlopers op het Hoogovensterrein, Velsen 1999. Verslag (in eigen beheer), Haarlem.
- Dijk A.J., van, Boele A., Zoetebier D. & Meijer R. 1998. Kolonievogels en zeldzame broedvogels in Nederland in 1996. SOVON monitoringrapport 1998/07. SOVON Vogelonderzoek Nederland. Beek-Ubbergen.

Fred Cottaar, Lutulistraat 42, 2037 CB Haarlem